ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 25ης Σεπτεμβρίου 1997 *

Στην υπόθεση C-307/96,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του tribunal du travail de Bruxelles προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Salvatore Baldone

και

Institut national d'assurance maladie-invalidité (INAMI)

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 95α του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73), όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6), ο οποίος τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 7),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Sevón, πρόεδρο τμήματος, D. A. O. Edward (εισηγητή) και P. Jann, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. B. Elmer
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Baldone, εκπροσωπούμενος από τον Daniel Rossini, συνδικαλιστικό εκπρόσωπο της Συνομοσπονδίας Χριστιανικών Συνδικάτων,

— το Institut National d'assurance maladie-invalidité, εκροσωπούμενο από τον Jean-Jacques Masquelin, δικηγόρο Βρυξελλών,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Jan Devadder, γενικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών Υποθέσεων, Εξωτερικού Εμπορίου και Συνεργασίας για την Ανάπτυξη,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τη Μ. Πατακιά, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 12ης Ιουνίου 1997,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 5ης Σεπτεμβρίου 1996, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Σεπτεμβρίου 1996, το tribunal du travail de Bruxelles υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 95α του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73), όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6, στο εξής: κανονισμός 1408/71), ο οποίος τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 7, στο εξής: τροποποιητικός κανονισμός).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Baldone και του Institut National d'assurance maladie-invalidité (στο εξής: INAMI), αναφορικά με απόφαση με την οποία το ανωτέρω ινστιτούτο προέβη στον εκ νέου υπολογισμό της καταβαλλόμενης στον Baldone παροχής λόγω αναπηρίας, από 1ης Ιουνίου 1992, ημερομηνίας θέσεως σε ισχύ του τροποποιητικού κανονισμού.

3 Στις 4 Μαΐου 1970 ο Baldone κατέστη ανίκανος προς εργασία, ευρισκόμενος στο Βέλγιο. Δεδομένου ότι είχε διαδοχικώς ασφαλιστεί στην Ιταλία (169 εβδομάδες), στη Γερμανία (30 μήνες) και στο Βέλγιο (2 366 ημέρες), τα δικαιώματά του για παροχές λόγω αναπηρίας εξετάστηκαν από τους αρμόδιους φορείς της Ιταλίας, της Γερμανίας και του Βελγίου, δυνάμει του άρθρου 40 του κανονισμού 1408/71 και εκκαθαρίστηκαν σύμφωνα με το άρθρο 46 του εν λόγω κανονισμού.

4 Το INAMI αποφάνθηκε επί του ύψους της βελγικής παροχής στις 13 Σεπτεμβρίου 1985· η παροχή αυτή, η οποία εκκαθαρίστηκε με βάση μόνον τη βελγική νομοθεσία, προσαρμόστηκε, σύμφωνα με τις διατάξεις της ίδιας νομοθεσίας, αναλόγως των τροποποιήσεων των αλλοδαπών παροχών και της εξελίξεως της ισοτιμίας των νομισμάτων.

5 Την 1η Οκτωβρίου 1985 ο Baldone άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tribunal du Travail de Bruxelles κατά της αποφάσεως του INAMI της 13ης Σεπτεμβρίου 1985, υποστηρίζοντας ότι το ύψος της παροχής δεν είχε υπολογιστεί ορθώς. Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας ο ενδιαφερόμενος επικαλέστηκε την αρχή που απορρέει από την απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Φεβρουαρίου 1993, C-193/92, Bogana (Συλλογή 1993, σ. I-755), κατά την οποία η προσαρμογή μιας παροχής λόγω αναπηρίας, ιδίως λόγω των διακυμάνσεων των μέσων τιμών συναλλάγματος και της γενικής εξελίξεως της οικονομικής και κοινωνικής καταστάσεως των συγκεκριμένων κρατών, δεν πρέπει να γίνεται κατά τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας, αλλά κατά το άρθρο 51, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71.

6 Κατόπιν της αποφάσεως αυτής, το INAMI προέβη, στις 4 Μαΐου 1994, στη διόρθωση του ύψους της συντάξεως αναπηρίας του Baldone και του κοινοποίησε τη διορθωτική απόφαση, ισχύουσα από 1ης Οκτωβρίου 1972. Πάντως, το INAMI χορήγησε την αυξημένη αυτή παροχή για την περίοδο μέχρι 31 Μαΐου 1992. Για τον μετά την ημερομηνία αυτή χρόνο, το INAMI μείωσε αυτεπαγγέλτως το ύψος της παροχής σύμφωνα με τους νέους κανόνες του τροποποιητικού κανονισμού. Πράγματι, ο εν λόγω κανονισμός, ο οποίος τροποποίησε το περιεχόμενο του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71 και, κατά συνέπεια, τις λεπτομέρειες υπολογισμού των συντάξεων, ήταν λιγότερο ευνοϊκός για τον Baldone.

7 Στις 30 Μαΐου 1994 ο Baldone άσκησε νέα προσφυγή ενώπιον του tribunal du travail de Bruxelles κατά της διορθωτικής αποφάσεως της 4ης Μαΐου 1994, ισχυριζόμενος ότι το INAMI, κατά τον αυτεπάγγελτο εκ νέου υπολογισμό της συντάξεως, παρέβη το άρθρο 95α, παράγραφοι 4 έως 6, του κανονισμού 1408/71, το οποίο προστέθηκε με τον τροποποιητικό κανονισμό. Το INAMI φρονεί, αντιθέτως, ότι η απόφαση της 4ης Μαΐου 1994, δεδομένου ότι είναι η πρώτη που καθορίζει ορθώς τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα του Baldone, πρέπει να θεωρηθεί ως νέα απόφαση χορηγήσεως συντάξεως και να εφαρμοστούν επ' αυτής, σύμφωνα με το άρθρο 95α, παράγραφοι 1 έως 3, του κανονισμού 1408/71, οι κανόνες υπολογισμού που θέσπισε ο τροποποιητικός κανονισμός.

8 Το άρθρο 95α του κανονισμού 1408/71, το οποίο προστέθηκε με τον τροποποιητικό κανονισμό, ορίζει ότι:

«1. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1248/92 δεν δημιουργεί κανένα δικαίωμα για τις περιόδους πριν από την 1η Ιουνίου 1992.

2. Όλες οι περίοδοι ασφάλισης ή κατοικίας που συμπληρώθηκαν υπό τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους πριν από την 1η Ιουνίου 1992, λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων που γεννώνται σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1248/92.

3. Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 1, δικαίωμα γεννάται, δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1248/92, ακόμη και αν αναφέρεται σε ασφαλιστικό κίνδυνο που επήλθε πριν από την 1η Ιουνίου 1992.

4. Τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων, οι οποίοι επέτυχαν πριν από την 1η Ιουνίου 1992 την εκκαθάριση συντάξεως, δύνανται να αναθεωρούνται, κατόπιν αιτήσεώς τους, αφού ληφθούν υπόψη οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1248/92.

5. Αν η αίτηση που αναφέρεται στην παράγραφο 4 υποβληθεί εντός δύο ετών από την 1η Ιουνίου 1992, τα δικαιώματα που γεννώνται δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1248/92 αποκτώνται από την ημερομηνία αυτή, χωρίς να είναι δυνατόν να αντιτάσσονται στους ενδιαφερόμενους οι διατάξεις της νομοθεσίας κράτους μέλους περί εκπτώσεως ή παραγραφής δικαιωμάτων.

6. Αν η αίτηση που αναφέρεται στην παράγραφο 4 υποβληθεί μετά το τέλος της διετούς περιόδου από την 1η Ιουνίου 1992, τα δικαιώματα εκ των οποίων δεν εξέπεσε ο δικαιούχος ή τα οποία δεν παραγράφονται, αποκτώνται από την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως, με την επιφύλαξη τυχόν ευνοϊκότερων διατάξεων της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους.»

9 Επειδή είχε αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στη διάταξη αυτή, το tribunal du travail de Bruxelles ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει οι παράγραφοι 1 έως 3 του άρθρου 95α του κανονισμού 1408/71 το οποίο προστέθηκε με τον κανονισμό 1248/92 να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι ένας φορέας κράτους μέλους οφείλει, όταν προβαίνει, μετά τις 31 Μαΐου 1992, στην εκκαθάριση των δικαιωμάτων αναπήρου στο πλαίσιο των κανονισμών, να εφαρμόσει, για την περίοδο που έληξε στις 31 Μαΐου 1992, τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71 (μεταξύ άλλων το άρθρο 46) όπως κωδικοποιήθηκε με τον κανονισμό 2001/83 και, για τον μετά την 1η Ιουνίου 1992 χρόνο, τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71 όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 1248/92;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, εφαρμόζονται, καθ' όμοιο τρόπο, οι σχετικές διατάξεις

α) όταν η εν λόγω απόφαση αποτελεί την πρώτη εκκαθάριση, από τον φορέα αυτό, των δικαιωμάτων του ασφαλισμένου στο πλαίσιο των κανονισμών,

β) όταν με την πρώτη απόφαση, που ελήφθη πριν από την 1η Ιουνίου 1992, δεν είχαν εκκαθαριστεί ορθώς τα δικαιώματα από πλευράς των κανονισμών, οπότε η απόφαση αυτή πρέπει να ανακληθεί και να αντικατασταθεί, ύστερα από την 1η Ιουνίου 1992, με διορθωτική απόφαση, πράγμα που σημαίνει ότι η τελευταία αυτή απόφαση είναι η πρώτη με την οποία εκκαθαρίζονται ορθώς τα δικαιώματα στο πλαίσιο των κανονισμών,

γ) όταν η πρώτη απόφαση που ελήφθη πριν από την 1η Ιουνίου 1992, και είναι κατά τα λοιπά ορθή, πρέπει να ανακληθεί και να αντικατασταθεί μετά την 1η Ιουνίου 1992 για τον λόγο ότι έτερος οικείος φορέας έχει λάβει διορθωτική απόφαση;

3) Σε περίπτωση που οι απαντήσεις στα δύο πρώτα ερωτήματα είναι καταφατικές, μπορεί η εκκαθάριση της παροχής κατά την 1η Ιουνίου 1992 να έχει ως συνέπεια τη μείωση της οφειλομένης παροχής σε σχέση με το ποσό που οφειλόταν στις 31 Μαΐου 1992 βάσει των ισχυουσών μέχρι την ημερομηνία εκείνη κανονιστικών διατάξεων, και τούτο εφόσον ο κανονισμός 1248/92 δεν τροποποίησε ούτε συμπλήρωσε τις διατάξεις των άρθρων 118 έως 119α του κανονισμού 574/72 ώστε να τυγχάνουν αυτές εφαρμογής κατά την 1η Ιουνίου 1992;»

10 Με τα προδικαστικά αυτά ερωτήματα, τα οποία επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, ουσιαστικώς, αν το άρθρο 95α του κανονισμού 1408/71, το οποίο προστέθηκε με τον τροποποιητικό κανονισμό, απαγορεύει στον αρμόδιο φορέα κράτους μέλους να προβεί αυτεπαγγέλτως στην εφαρμογή των κανόνων υπολογισμού που περιέχονται στον εν λόγω τροποποιητικό κανονισμό, εις βάρος του ενδιαφερομένου, στην περίπτωση που είχε γίνει γι' αυτόν, πριν τεθεί σε ισχύ ο εν λόγω κανονισμός την 1η Ιουνίου 1992, εκκαθάριση συντάξεως αναπηρίας σύμφωνα με τις προ της ημερομηνίας αυτής ισχύουσες διατάξεις του κανονισμού 1408/71, η δε απόφαση που αφορούσε τη σχετική σύνταξη διορθώθηκε μετά τις 31 Μαΐου 1992.

11 Επιβάλλεται σχετικώς να τονιστεί ότι, όταν εκκαθαρίστηκε η παροχή αναπηρίας πριν τεθεί σε ισχύ ο τροποποιητικός κανονισμός, δεν ίσχυαν οι παράγραφοι 1 έως 3 του άρθρου 95α του τροποποιημένου κανονισμού 1408/71.

12 Αντιθέτως, τέτοιες καταστάσεως εμπίπτουν στις παραγράφους 4 έως 6 του άρθρου 95α του τροποποιημένου κανονισμού 1408/71.

13 Αυτές οι διατάξεις έχουν εφαρμογή σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης. Πράγματι, το γεγονός ότι, κατόπιν εσφαλμένου υπολογισμού της οφειλομένης παροχής, οι αρμόδιες αρχές κράτους μέλους προβαίνουν, μετά τη θέση σε ισχύ του τροποποιητικού κανονισμού, σε νέο υπολογισμό μιας παροχής και σε διόρθωση του οφειλομένου ποσού δεν συνεπάγεται τη γένεση νέου δικαιώματος, αλλά περιορίζεται στον ορθό προσδιορισμό του ποσού της παροχής για την οποία το σχετικό δικαίωμα είχε ήδη κτηθεί προηγουμένως.

14 Το άρθρο 95α, παράγραφος 4, προβλέπει ρητώς ότι τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων για τους οποίους έγινε εκκαθάριση συντάξεως πριν από την 1η Ιουνίου 1992 δύνανται να αναθεωρούνται, κατόπιν αιτήσεώς τους, με βάση τις διατάξεις του τροποποιητικού κανονισμού. Οι παράγραφοι 5 και 6 καθορίζουν, στη συνέχεια, τους κανόνες που πρέπει να εφαρμοσθούν αναλόγως του αν η αίτηση αυτή υποβλήθηκε εντός της διετούς προθεσμίας αρχομένης από 1ης Ιουνίου 1992 ή μετά τη λήξη αυτής της προθεσμίας.

15 Σκοπός του άρθρου 95α, παράγραφος 4, είναι να παρασχεθεί στον ενδιαφερόμενο η δυνατότητα να ζητήσει αναθεώρηση των παροχών που είχαν εκκαθαριστεί υπό το καθεστώς του μη τροποποιημένου κανονισμού, αν προκύπτει ότι οι κανόνες του τροποποιητικού κανονισμού είναι ευεργετικότεροι γι' αυτόν, ή να διατηρήσει τις παροχές που χορηγήθηκαν κατά τις διατάξεις του μη τροποποιημένου κανονισμού, αν αυτές είναι ευεργετικότερες από εκείνες που απορρέουν από τον τροποποιητικό κανονισμό.

16 Συνάγεται επομένως σαφώς, τόσο από το γράμμα όσο και από την οικονομία του άρθρου 95α, παράγραφος 4, ότι η εφαρμογή των διατάξεων του τροποποιητικού κανονισμού επί συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων που γεννήθηκαν προ της 1ης Ιουνίου 1992 εξαρτάται από την υποβολή ρητής αιτήσεως του ενδιαφερομένου. Δεν μπορεί, συνεπώς, να επιτραπεί στον αρμόδιο φορέα να υποκαταστήσει τον ενδιαφερόμενο, ιδίως στην περίπτωση που η αυτεπάγγελτη αναθεώρηση αποβαίνει εις βάρος του (βλ. σχετικώς απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 1976, 32/76, Saieva, Συλλογή τόμος 1976, σ. 573, σκέψεις 15 έως 17).

17 Πράγματι, η αυτεπάγγελτη αναθεώρηση εκ μέρους του αρμόδιου φορέα παροχής λόγω αναπηρίας που είχε εκκαθαριστεί πριν από τον τροποποιητικό κανονισμό θα ισοδυναμούσε με αναίρεση του δικαιώματος πρωτοβουλίας που το άρθρο 95α, παράγραφος 1, αναγνωρίζει αποκλειστικώς στον ενδιαφερόμενο.

18 Συνεπώς, στα υποβληθέντα από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 95α του κανονισμού 1408/71, το οποίο προστέθηκε με τον τροποποιητικό κανονισμό, δεν επιτρέπει στον αρμόδιο φορέα κράτους μέλους να προβεί στην αυτεπάγγελτη εφαρμογή των κανόνων υπολογισμού που προβλέπει ο εν λόγω τροποποιητικός κανονισμός, εις βάρος του

ενδιαφερομένου, στην περίπτωση που έγινε γι' αυτόν, πριν ο τροποποιητικός κανονισμός τεθεί σε ισχύ την 1η Ιουνίου 1992, εκκαθάριση συντάξεως αναπηρίας σύμφωνα με τις πριν από την εν λόγω ημερομηνία ισχύουσες διατάξεις του κανονισμού 1408/71, η δε απόφαση που αφορά τη σύνταξη αυτή διορθώθηκε μετά τις 31 Μαΐου 1992.

Επί των δικαστικών εξόδων

19 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Βελγική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 5ης Σεπτεμβρίου 1995, το tribunal du travail de Bruxelles, αποφαίνεται:

Το άρθρο 95α του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, ο οποίος τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992, δεν επιτρέπει στον αρμόδιο φορέα κράτους μέλους να προβεί στην αυτεπάγγελτη εφαρμογή των κανόνων υπολογισμού που προβλέπει ο εν λόγω τροποποιητικός κανονισμός, εις βάρος του ενδιαφερομένου, στην περίπτωση που έγινε γι' αυτόν, πριν ο τροποποιητικός κανονισμός τεθεί σε ισχύ

την 1η Ιουνίου 1992, εκκαθάριση συντάξεως αναπηρίας σύμφωνα με τις πριν από την εν λόγω ημερομηνία ισχύουσες διατάξεις του κανονισμού 1408/71, η δε απόφαση που αφορά τη σύνταξη αυτή διορθώθηκε μετά τις 31 Μαΐου 1992.

Sevón Edward Jann

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 25 Σεπτεμβρίου 1997.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πρώτου τμήματος

L. Sevón